

สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

ปัญหาการส่งออกผักและผลไม้สดของประเทศไทยสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้ คือ ปัญหาด้านการผลิต การรวบรวมผลผลิตของผู้ส่งออกและการขายสินค้าของเกษตรกร ด้านกระบวนการตลาด การขนส่ง การส่งเสริมการขายและปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ พร้อมทั้งสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชน

ปัญหาด้านการผลิต

1. แหล่งปลูกผลไม้ยังเป็นสวนย่อยๆ และอยู่กระจัดกระจาย เช่น ส้ม กล้วย มะม่วง มังคุด มะละกอ เป็นต้น ทำให้ไม่สะดวกต่อการรวบรวมผลผลิต ส่วนผักมีแหล่งปลูกกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปแถบกรุงเทพฯ แต่ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องการรวบรวมมากนัก โดยทั่วไปผู้ส่งออกซื้อผลไม้จากพ่อค้าซึ่งรวบรวมจากสวนต่างๆ แล้วนำมาขายให้อีกต่อหนึ่ง อันเป็นเหตุให้ราคาสูงขึ้น เพราะซื้อต่อกันหลายทอดและคุณภาพก็ต่ำลงด้วย เพราะผลผลิตอาจเกิดความเสียหายมาก่อนในระหว่างขนส่งและการวางขายในตลาด เมื่อนำมาบรรจุ จะเพิ่มการเน่าเสียมากขึ้นและเร็วขึ้น นอกจากนี้การที่แหล่งปลูกกระจัดกระจาย ทำให้ยากต่อการรวบรวมผลผลิตให้ได้ปริมาณมากตามต้องการ ไม่สามารถดำเนินการป้องกันกำจัดโรคและแมลงได้ตามวิธีและกำหนดเวลาเดียวกัน อีกทั้งการดูแลรักษาในแต่ละสวนแตกต่างกันไป อันเป็นสาเหตุให้ผลผลิตที่ได้มีขนาดและคุณภาพไม่สม่ำเสมอและไม่สามารถวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับช่วงเวลาและปริมาณที่ตลาดต้องการ

2. ปริมาณของผลผลิตในแต่ละปีไม่แน่นอนเนื่องจากการปลูกยังคงต้องพึ่งธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่

3. การคัดเลือกพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์ใหม่ฯ ยังอยู่ในขั้นพื้นฐานและขาดความรู้ในวิชาการปลูก เช่น การบังคับให้ผลิตผลออกตามเวลาที่ตลาดต้องการ เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สนใจการพัฒนาพันธุ์ผักและผลไม้ใหม่ฯ เนื่องจากอาจเผชิญกับความเสี่ยง ซึ่งถ้าไม่เร่งพัฒนาในเรื่องนี้ ประเทศคู่แข่ง เช่น มาเลเซีย จีน อินโดนีเซีย อาจจะครอบงำตลาดผักและผลไม้สดได้

4. การเก็บเกี่ยวใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีการศึกษาอายุการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมสำหรับผลิตผลแต่ละชนิด รวมทั้งการใช้ยาปราบศัตรูพืชก็ยังมีได้ทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา ทำให้มีสารพิษตกค้างในผักและผลไม้สดเป็นที่รังเกียจของชาวต่างประเทศ

5. ยังไม่มีการเน้นหนักในเรื่องการปฏิบัติต่อการเก็บเกี่ยว และการใช้กรรมวิธีภายหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อรักษาความสดและป้องกันการเน่าเสียจนกว่าสินค้าจะไปถึงมือผู้บริโภค อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้เกี่ยวกับการปฏิบัติภายหลังการเก็บเกี่ยวมีราคาแพงและต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ และการป้องกันกำจัดโรคและแมลงที่ทำลายผลิตผลก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวยังไม่สอดคล้องกับกฎหมายควบคุมพืชของบางประเทศ เช่น ขณะนี้ทางประเทศซาอุดีอาระเบียห้ามการนำเข้าผักและผลไม้สดจากไทยโดยเด็ดขาด เพราะกลัวว่าจะแพร่เชื้ออหิวาตกโรคไปยังประเทศของเขา ซึ่งขณะนี้ทางรัฐบาลอยู่ในระหว่างการเจรจา

6. สถานที่รวบรวมและบรรจุผลิตผลห่างไกลจากแหล่งผลิตต้องขนส่งผลิตผลมาบรรจุในกรุงเทพฯ ทำให้ผลิตผลเสียหายและเกิดการติดเชื้อก่อนการบรรจุภัณฑ์ เพราะขาดความระมัดระวังในการขนส่งผลิตผลมายังสถานที่บรรจุที่อยู่ห่างไกล

7. เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรในบ้านเราไม่ค่อยสนใจเกี่ยวกับการปลูกผัก และผลไม้เพื่อการส่งออกและปลูกเพื่อขายกันมากนัก ส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่า เหลือแล้วค่อยขาย ดังนั้นจึงไม่ค่อยควบคุมคุณภาพสินค้าเท่าที่ควร เช่น ส้มบางมด ผิวเปลือกจะต้องมีสีน้ำตาล แต่ต่างประเทศเขาไม่ต้องการเพราะถือว่ามีโรคและแมลงที่จะไปทำอันตราย และแพร่โรคในประเทศของเขา ตัวอย่างเช่น ต่างประเทศนิยมเฉพาะมะม่วงสุก คือ พันธุ์หนังกลางวันผลยาวๆ ผิวหนา เนื้อออกขาวหน้อย สุกแล้วผิวออกเหลืองนวลรูปร่างยาว ซึ่งจะเห็นว่าเหมาะในการส่งออก เพราะผิวหนาสะดวกในการขนส่ง ซอกซ้ายาก ฉะนั้นถ้าจะปลูกมะม่วงเพื่อการ

ส่งออกกันแล้วต้องปลูกพันธุ์หนึ่งกลางวัน การปลูกส้มโอเพื่อการส่งออกก็ควรปลูกพันธุ์ขาวนาง
ซึ่งปลูกกันมากทางอำเภอศรีชัยศรี อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แต่ถ้าเป็นตลาดภายใน
ประเทศแล้วนิยมพันธุ์ทองดี เนื้อสีชมพู

ปัญหาการรวบรวมสินค้าของผู้ส่งออกและการขายสินค้าของเกษตรกร

1. ขาดความรู้ด้านการตลาด เกษตรกรรู้ข่าวสารด้านการตลาดน้อยมาก ส่วน
ใหญ่ คิดแต่จะระบายสินค้าให้หมดทันทีในปริมาณมาก แทนที่จะทยอยเก็บเกี่ยวหรือหาตลาดใหม่
จึงทำให้สินค้าไหลไปรวมศูนย์อยู่ที่ปากคลองตลาด ทำให้การค้าผักและผลไม้สดอยู่ภายใต้อิทธิพล
ของการผูกขาดตัดตอนของพ่อค้าขายส่งในตลาดมหานาคและตลาดปากคลองตลาด ผู้ส่งออกต้อง
อาศัยตลาดเหล่านี้เป็นแหล่งจัดหาสินค้าเพื่อการส่งออกเป็นส่วนใหญ่ ต้องเผชิญกับความเสี่ยง
ในด้านปริมาณและราคาของผักและผลไม้สดที่จะส่งออกได้ในแต่ละวัน เกษตรกรที่นำผักและ
ผลไม้มาขายให้แก่ผู้ค้าส่งดังกล่าว ส่วนใหญ่อยู่ในภาวะจำยอม เนื่องจากมีข้อมูลพัวพันในเรื่อง
หนี้สิน ทำให้ขาดสิ่งจูงใจที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนคุณภาพและมาตรฐานการ
ผลิต และไม่สามารถรวมกลุ่มสร้างอำนาจต่อรองในเรื่องราคาได้

2. ขาดระบบการจัดมาตรฐานคุณภาพสินค้า ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการกำหนดราคา
อันเป็นสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้า เนื่องจากเกษตรกรไม่อาจผลิตผลไม้
ที่มีคุณภาพสูงสำหรับการส่งออกได้ เพราะต้องลงทุนสูงกว่าการปลูกไว้ขายในประเทศ ซึ่งไม่
ต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เป็นเหตุให้ประเทศผู้ซื้อใช้เป็นข้ออ้างในการที่จะกดราคาหรือหักราย
ได้ของส่วนที่ไม่ได้คุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งส่วนที่สูญเสียไป

ปัญหาด้านกระบวนการตลาด

1. การส่งออก ส่วนใหญ่เป็นไปในรูปการขายฝาก (Consignment) ทำให้เสีย
เปรียบในเชิงการค้า ผู้นำเข้ากดราคาได้ง่าย และทำให้ผู้ส่งออกไม่พิถีพิถันในเรื่องคุณภาพและ
ปริมาณสินค้า เป็นการทำลายตลาดวิธีหนึ่ง

2. การจัดการด้านการตลาด ผู้ส่งออกส่วนใหญ่คำนึงยอดปริมาณการซื้อขาย แต่ไม่ส่งเสริมการพัฒนาในเรื่องการคัดเกรด หรือจัดชั้นคุณภาพ
3. การศึกษาความต้องการของตลาดต่างประเทศยังไม่เพียงพอ

ปัญหาด้านการขนส่ง

1. ขาดเทคนิคในการเคลื่อนย้ายสินค้าและการจัดการ(handling) สินค้า ตั้งแต่ระดับฟาร์ม ถึงระดับการส่งออก ทำให้สินค้าไม่ได้รับการทูลดนมเท่าที่ควร เป็นผลให้เสื่อมคุณภาพเร็วขึ้น และหรือมีตำหนิ
2. ผักสดและผลไม้สดเป็นสินค้าเสื่อมคุณภาพง่าย จึงมีข้อจำกัดในการขนส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศ คือ ต้องขนส่งโดยทางเครื่องบิน ซึ่งเสียค่าระวางสูง ทำให้มีต้นทุนการตลาดสูง ไม่สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ ได้ โดยเฉพาะในตลาดที่อยู่ห่างไกล เช่นค่าระวางทางอากาศสำหรับผลไม้ถึงยุโรป มีราคาสูงถึงกิโลกรัมละประมาณ 45-60 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับผลไม้ที่นำเข้ามาจากประเทศใกล้เคียงจากกลุ่มแอฟริกาได้มีราคาถูกกว่าผลไม้ไทยถึงกว่าร้อยละ 50 ในภาวะปัจจุบันจึงเป็นภาวะจำยอมเพียงขอให้กระจายผลไม้ไทยไปยังต่างประเทศให้ได้เท่านั้น ในระยะยาวถ้าผู้ผลิต ผู้ส่งออกไทยไม่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาวะตลาด ก็จะมีคู่แข่งหันหาสู่ทางการเพาะปลูกและค้าขนส่งที่ถูกกว่าเข้ามาแย่งตลาดได้
3. วิธีขนส่งอื่นที่ถูกกว่าทางเครื่องบินเช่น การขนส่งโดยรถไฟตู้เย็น หรือ รถยนต์บรรทุกตู้เย็น กระทำได้เฉพาะการขนส่งไปยังประเทศใกล้เคียง ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่มากในเรื่องการขอเพิ่มจำนวนเที่ยวขนส่ง เพราะต้องขนส่งผ่านแดนประเทศคู่แข่ง อีกทั้งประเทศปลายทาง ก็มีการผูกขาดการขนส่งโดยรถยนต์บรรทุกตู้เย็น
4. ยังไม่มีการใช้อุปกรณ์ในการเคลื่อนย้ายสินค้าในระหว่างการขนส่ง ทำให้เสียเวลาไม่ประหยัด และมีผลต่อคุณภาพสินค้าด้วย อัตราการสูญเสียของผักและผลไม้สดอันเกิดจากการบรรจุภัณฑ์ การขนส่งจากแหล่งผลิตมายังตลาดขายส่ง และจากตลาดขายส่งไปยังจุดส่งออก จนกระทั่งเมื่อถึงปลายทางนั้นอยู่ในระดับร้อยละ 20-30 และร้อยละ 10 - 15 ตาม

ลำดับ นอกจากนี้การขนส่งผักและผลไม้ทางเรือโดยระบบคอนเทนเนอร์อุณหภูมิต่ำยังมีน้อยมาก

5. ปัญหาด้านการขนส่งผลไม้สดที่นำไปจำหน่ายต่างประเทศในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะขนส่งโดยทางเครื่องบิน มีส่วนน้อยที่ส่งทางเรือเดินสมุทร ปัญหาที่สำคัญของผู้ขนส่งคือ ไม่มีเที่ยวบินรองรับผลไม้ในช่วงที่ผลไม้ออกสู่ตลาด เช่น ต้องการเที่ยวบินบรรทุกทุเรียนไปสิงคโปร์หรือฮ่องกง วันละ 100 ตัน แต่เที่ยวบินไม่สามารถขนส่งได้ทัน หรือในช่วงต้นฤดูการผลิตลำไยและทุเรียน พ่อค้าส่งออกแข่งขันกันรีบส่งไปต่างประเทศ จึงไม่สามารถหาเที่ยวบินรองรับในปริมาณดังกล่าวได้ สายการบินควรพิจารณาเที่ยวบินเพิ่มขึ้นในช่วงผลไม้ออกสู่ตลาด

6. ผู้ส่งออกมักไม่ใช้รถห้องเย็นขนส่งผลผลิตที่บรรจุแล้ว มาผ่านพิธีการต่างๆ เพื่อเตรียมส่งออก ผลไม้และผักเมืองร้อนเป็นผลผลิตที่เน่าเสียง่ายมาก จำต้องใช้การขนส่งในอุณหภูมิต่ำและจำเป็นต้องเก็บอยู่ในที่ที่มีความเย็นตลอดเวลา จึงจะรักษาความสดไว้ได้

7. ขาดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเก็บผลผลิตที่ผ่านพิธีการออกไปรับรองพืช และศุลกากรแล้ว และอยู่ในระหว่างการรอส่งออก ห้องเย็นมีความจำเป็นมากในการเก็บรักษาผลผลิตเพื่อรอเวลาการขนส่ง

ปัญหาการส่งเสริมการขายในตลาดต่างประเทศ

1. การรณรงค์เพื่อส่งเสริมการขายในตลาดต่างประเทศยังมีรูปแบบจำกัด ขาดการศึกษาวิจัยตลาดผักผลไม้สดในประเทศผู้ซื้ออย่างลึกซึ้ง และขาดการศึกษาวิจัยสถานภาพตลาดสินค้าดังกล่าวของประเทศคู่แข่ง โดยเปรียบเทียบกับสินค้าของไทยในประเทศผู้ซื้อ ทำให้ขาดข้อมูลที่จะนำมาใช้ปรับปรุงพัฒนาการผลิตและกระบวนการตลาดให้ตรงกับความต้องการของตลาดผู้ซื้อ เป็นผลให้ไม่สามารถเพิ่มสัดส่วนการครอบครองตลาดผู้ซื้อที่เป็นตลาดประจำ อีกทั้งยังเป็นอุปสรรคต่อการวางแผนขยายตลาดไปยังตลาดอื่นๆ เพราะการซื้อขายสินค้าผักสดและผลไม้สดในตลาดโลกนั้นมีการแข่งขันกันสูงมากทั้งในตัวสินค้าและในกระบวนการตลาด

2. ขาดการฝึกอบรมพัฒนาผู้ส่งออกในด้านการจัดการ และเทคนิคการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน

ปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์

1. ด้านผู้ใช้บรรจุภัณฑ์ ปัญหาภายในองค์การผู้ประกอบการอุตสาหกรรมประเภทอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในบ้านเรา กำหนดหน้าที่รับผิดชอบเรื่องของบรรจุภัณฑ์ไว้ในหน้าที่หลักบางหน่วยงาน เช่น ฝ่ายตลาด ฝ่ายผลิต ฝ่ายจัดซื้อ หรือร่วมกันรับผิดชอบบ้าง นอกจากนี้ยังปรากฏว่า ลักษณะงานซ้ำซ้อนและหน้าที่รับผิดชอบยังสับสน ทำให้ปัญหาการบริหารบรรจุภัณฑ์เกิดความยุ่งเหยิง การจัดหาสิ่งบรรจุภัณฑ์นั้นส่วนใหญ่ได้รวมจุดอยู่ที่ฝ่ายผลิต หรือฝ่ายจัดซื้อมากกว่าฝ่ายตลาด ทั้งนี้เพราะวัสดุและลักษณะการบรรจุถูกมุ่งพิจารณาแต่ในเรื่องของการขนส่ง มากกว่ามุ่งที่ผู้บริโภค ปัญหาอีกประเด็นหนึ่ง คือ ปัญหาของอุตสาหกรรมสิ่งบรรจุภัณฑ์ ขาดความเชื่อมโยงข้อมูลหลักกล่าวคือการศึกษาและพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ โรงพิมพ์จะเป็นผู้เสนอ วิศวกรรมการใหม่ให้ต่อผู้ประกอบการ ข้อเสนอจะทำได้ก็ต่อเมื่อตนมีทรัพยากรสมบูรณ์ที่จะเสนอได้ โรงพิมพ์มักเก็บเงื่อนไข (ที่ตนมีอยู่กับผู้ส่งวัตถุดิบ ซึ่งถือว่าลูกค้าไม่ควรจะทราบ) ข้อมูล จำเพาะบางประการจึงไปไม่ถึงผู้ใช้โดยตรงตัวอย่างเช่น หมึกพิมพ์ประเภทไหน เข้าปากเป็นพิษและไม่เป็นพิษ เมื่อสัมผัสกับอาหาร เป็นต้น การแก้ปัญหาจึงก่อให้เกิดผู้ชำนาญในฝ่ายจัดซื้อขึ้นในบางบริษัทที่สนใจการบริหารบรรจุภัณฑ์ (Packaging) โดยฝ่ายจัดซื้อเป็นผู้ป้อนข้อมูลหลักให้กับฝ่ายตลาด (ในฐานะผู้ใช้) ก่อนการดำเนินการตัดสินใจในเรื่องรูปแบบและคุณภาพของวัสดุที่ต้องการซื้อ ผู้ประกอบการจำนวนน้อยมากที่สร้างหน่วยงานชำนาญการบรรจุภัณฑ์ขึ้นใช้หรือในรูปหน่วยงานอิสระ แต่ทำหน้าที่บริการและประสานงานทุกจุด

2. ปัญหาด้านราคา บรรจุภัณฑ์ประเภทกล่องกระดาษ เฝิง ได้ริเริ่มใช้กันเมื่อ 2-3 ปีนี้เอง และยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก เนื่องจากต้นทุนของกล่องกระดาษเมื่อเปรียบเทียบกับผักผลไม้สดที่บรรจุอยู่ภายในมีมูลค่าสูงมาก ทำให้แข่งยังเป็นที่นิยมกันในปัจจุบัน เนื่องจากราคาถูก จากการสอบถามผู้ผลิตสิ่งบรรจุภัณฑ์ถึงปัญหาราคาส่งบรรจุภัณฑ์ที่สูงขึ้น เนื่องจากการผลิตกล่องกระดาษลูกฟูก ต้องการความคงทน แข็งแรง จึงต้องใช้เยื่อไม้ที่มีส่วนผสมของเส้นใยยาว ซึ่งไม่สามารถ ผลิตได้ในประเทศแถบร้อน ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ ราคาเยื่อกระดาษที่มีส่วนผสมของเยื่อใยยาวมีราคาสูงมาก จากต้นปี 2529 ราคาตันละ 200 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ ในปัจจุบันราคา 600 เหรียญดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งแนวโน้มใน

อนาคตก็เชื่อว่าราคาจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากป่าไม้ต่าง ๆ ถือเป็นทรัพยากรแบบสูญสิ้น อีกประการหนึ่ง ปริมาณการสั่งซื้อของผู้ส่งออกแต่ละรายยังน้อยมาก ทำให้การผลิตในปริมาณน้อยย่อมไม่ประหยัดต้นทุน ทั้งๆ ที่กำลังการผลิตของเครื่องจักรสามารถผลิตได้สูงกว่าหลายเท่า

3. การออกแบบและบรรจุภัณฑ์ของผลไม้ไทย แม้ว่าในปัจจุบันการบรรจุภัณฑ์ได้รับการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา ซึ่งมักใช้กล่องกระดาษลูกฟูกในการส่งออกไปจำหน่ายตลาดต่างประเทศ แต่ก็ยังไม่ได้มาตรฐาน เมื่อเปรียบเทียบกับภัณฑ์ของต่างประเทศเช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ หรือแอฟริกา เพราะเราใช้กระดาษบางกว่าและการหีบห่อบางครั้งก็ไม่ได้บุโฟมหรือใช้กระดาษรองตัวผล ซึ่งทำให้เกิดการชอกช้ำได้ง่ายระหว่างขนส่ง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ไม่สอดคล้องตามผู้ซื้อ

4. ประเทศไทยขาดกลไกและองค์กรที่มีประสิทธิภาพในด้านแหล่งกลางทางวิชาการและการประสานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการบรรจุภัณฑ์ทั้งระหว่างงานภายในประเทศและต่างประเทศ กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุภัณฑ์ในปัจจุบันก็กระจัดกระจายอยู่ในหน่วยงานหลายหน่วย เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมและสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นต้น ส่วนหน่วยงานเหล่านี้ยังขาดการประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุภัณฑ์และสำหรับภาคเอกชน แต่ละบริษัทที่ดำเนินการธุรกิจเกี่ยวกับการบรรจุภัณฑ์ก็ทำการพัฒนาและวิจัยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจของตนเท่านั้น

แนวทางการแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหการส่งออกผักสดและผลไม้สด ผู้ส่งออก ผู้เกี่ยวข้องและภาครัฐบาลจะต้องร่วมกันแก้ไข ผู้ส่งออกควรศึกษาปัญหาและแก้ไขในส่วนที่สามารถจะปฏิบัติได้ มิใช่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลฝ่ายเดียว

แนวทางแก้ไขต่อไปนี้ ประกอบด้วย การแก้ไขด้านบรรจุภัณฑ์ การขนส่ง การผลิต และการตลาด

1. การบรรจุภัณฑ์

1.1 ราคาสิ่งบรรจุภัณฑ์ค่อนข้างสูง ซึ่งหมายถึง กล่องกระดาษลูกฟูก ทั้งนี้สืบเนื่องจากการพึ่งพาวันฤดูใบเยื่อกระดาษจากต่างประเทศ อีกทั้งการใช้บรรจุภัณฑ์กล่องกระดาษลูกฟูกสำหรับผักและผลไม้สดเพิ่งเริ่มเมื่อ 2-3 ปีนี้เอง ผู้ส่งออกบางรายยังไม่ตระหนักถึงประโยชน์จากการใช้กล่องกระดาษ ลูกฟูกในการส่งออกผักและผลไม้สด ทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยค่อนข้างสูง และทำให้ผู้ส่งออกบางรายหันไปใช้บรรจุภัณฑ์ชนิดอื่น เช่น เช่ง ซึ่งราคาถูกกว่า แต่คุณภาพไม่ดีเพียงพอที่จะป้องกันความบอบช้ำของสินค้าได้ แนวทางแก้ไขปัญหาราคาส่งบรรจุภัณฑ์

1.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์บรรจุหีบห่อไทย ควรมีส่วนช่วยในการเผยแพร่ให้ผู้ส่งออกหรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบหรือตระหนักถึงความสำคัญจากการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ดี เช่นกล่องกระดาษลูกฟูกแทนการใช้เช่ง และผู้ส่งออกเองควรมีส่วนโดยตรงในการพัฒนาการส่งออกผักและผลไม้สดของไทย โดยเลือกบรรจุภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพ แม้ว่าราคาจะแพงกว่ากันเล็กน้อย แต่สามารถคุ้มครองสินค้าจนถึงปลายทางให้อยู่ในสภาพดีซึ่งตรงตามความต้องการของลูกค้า สินค้าขายได้ราคาดี และทำให้สินค้าติดตลาด เป็นการสร้างผลตอบแทนในระยะยาว

1.1.2 การขยายตลาดให้กว้างขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรปเนื่องจากแต่ละประเทศต้องการให้นำสินค้าผ่านเข้าประเทศตน เพราะการนำเข้าสินค้าในระหว่างประเทศกลุ่มประชาคมยุโรปเศรษฐกิจจะปลอดภาษี ดังนั้นประเทศผู้นำเข้าประเทศแรก จะได้เปรียบกว่าโดยบวกค่าภาษีและกำไรเข้าไปในราคาขายทอดแรก ดังนั้นประเทศในกลุ่มนี้ จึงพยายามส่งเสริมผู้นำเข้าให้นำเข้าสินค้าผ่านประเทศตน เช่น เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย ซึ่งเป็นแหล่งกลางของผู้นำเข้าผักและผลไม้สู่ประเทศยุโรปตะวันออกอื่น ๆ ได้สนับสนุนทุนวิจัยโรคพืชผัก การพัฒนานันท์ การปฏิบัติการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว นอกจากนี้สำหรับการนำเข้าสินค้าบางชนิด ได้รับสิทธิทางภาษีศุลกากร (จี เอส พี) ไม่ต้องเสียภาษีนำเข้า

หรือเสียในอัตราต่ำ เช่น มะม่วง มังคุด ฝรั่ง อัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 6 (ไทยได้ จี เอส ที เหลือ 0) นอกจากนี้ควรพิจารณาขยายตลาดในเอเชียด้วยตนเองซึ่งอยู่ใกล้กว่า ปัญหาเน่าเสียของผักและผลไม้สดน้อยกว่าการขนส่งไปแถบยุโรป นั่นคือ ตลาดญี่ปุ่น ซึ่งมีกำลังความต้องการสูง แต่ผลไม้ไทยยังเข้าตลาดได้น้อย ดังนั้นถ้ามีการปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ก็จะสามารถเข้าไปยังตลาดดังกล่าวได้ เป็นการเพิ่มโอกาสส่งออกผักและผลไม้สดของไทยด้วย

1.1.3 ปัจจุบันมีนักลงทุนที่เห็นความสำคัญในการปลูกป่าไม้โตเร็ว เพื่อนำเส้นใยมาใช้ในการผลิตกระดาษ เช่น ปลูกต้นยูคาลิปตัส อย่างไรก็ตามเยื่อไม้ที่ปลูกได้ยังเป็นพืชชนิดให้เส้นใยสั้นซึ่งไม่เหมาะกับการทำกระดาษไลเนอร์ (กระดาษแผ่นเรียบปะติดกับลูกฟูกชั้นนอก) เส้นใยสั้นหรือเยื่อใยสั้นที่ใช้ทำกระดาษชั้นในก็ไม่เพียงพอ ต้องสั่งซื้อกล่องกระดาษใช้แล้วจากต่างประเทศมาใช้เป็นส่วนผสมทำกระดาษชั้นในหรือชั้นมีเดียม ดังนั้นถ้าทางภาคเอกชนจะทำการลงทุน และ ศึกษาการปลูกไม้โตเร็วทั้งที่ให้เยื่อใยสั้นและเยื่อใยยาว และภาครัฐบาลก็ให้การสนับสนุนด้านภาษีอากร หรือการศึกษาทางด้านวิชาการร่วมด้วยจะช่วยให้โครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จเร็วยิ่งขึ้น และลดต้นทุนการสั่งซื้อเยื่อจากต่างประเทศ

ดังนั้นเมื่อผู้ส่งออกเห็นความสำคัญของการใช้กล่องกระดาษลูกฟูกมากขึ้น และส่วนแบ่งตลาดผักและผลไม้สดขยายกว้างขึ้น ปริมาณการสั่งซื้อกล่องกระดาษลูกฟูกหรือบรรจุภัณฑ์ในแต่ละครั้งมากขึ้นไปด้วย และการปลูกไม้โตเร็วเพื่อนำมาใช้ทำกระดาษ ไม่ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ จะสามารถลดต้นทุนการผลิตกล่องกระดาษลูกฟูกลงได้

1.2 การพัฒนาการออกแบบและคุณภาพของบรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะถ้าส่งไปประเทศพัฒนาแล้ว บรรจุภัณฑ์จะต้องทันสมัย แข็งแรง และสวยงาม เช่น โฟม ซึ่งมีน้ำหนักเบา แข็งแรงและเก็บรักษาความเย็นได้ หรือการห่อหุ้มด้วยตาข่าย ฟองน้ำก่อนบรรจุลงกล่อง สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน ควรศึกษาพัฒนาการบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับผักและผลไม้สด เช่น ผลไม้ประเภท มังคุด เงาะ มะม่วง กล้วย เป็นต้น ซึ่งยังมีปัญหาด้านบรรจุภัณฑ์ไม่สามารถป้องกันความเสียหายของผักและผลไม้สดที่เกิด

ขึ้นในระหว่างการขนส่งได้

1.3 ผู้ส่งออกควรศึกษาและเลือกใช้ขนาดของบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม สำหรับการส่งออกผักและผลไม้สดแต่ละชนิด ไม่ควรใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่เกินไป ทำให้รับน้ำหนักมาก ไม่สะดวกในการโยกย้ายหลายทอด และการกักตุนเมื่อเรียงซ้อน นอกจากนี้ควรศึกษาวิธีการจัดเรียงผลไม้ในบรรจุภัณฑ์ด้วย เช่น การจัดเรียงมะม่วงในกล่องกระดาษ ไม่ควรเอาส่วนช้ำมะม่วงวางลง เพราะจะเกิดการช้ำ เนื่องจากการกระทบในระหว่างการขนส่งได้

1.4 การเผยแพร่ผลงานวิจัยของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านบรรจุภัณฑ์ การปฏิบัติการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวผักและผลไม้สด โดยจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่ผลงานวิจัยใหม่ ๆ โดยประสานงานกับสมาคมผู้ส่งออกผักและผลไม้ไทย เพื่อเผยแพร่ให้ผู้ส่งออกนำไปพัฒนาใช้กับสินค้าของตน หรือผู้ส่งออกสามารถมีส่วนช่วยในการให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานวิจัยนั้นๆ เพื่อให้การพัฒนายุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์ที่สุด และเหมาะสมกับสภาวะการขนส่งในปัจจุบัน

1.5 การตรวจสอบสินค้า ณ ประเทศต้นทาง โดยจัดให้มีจุดบรรจุ (Packing house) ณ ด้านศุลกากร ซึ่งเตรียมขนส่งสินค้าไปยังต่างประเทศ เมื่อสินค้าถึงประเทศปลายทางจะไม่มีกรเปิดบรรจุภัณฑ์เพื่อตรวจสอบอีกครั้ง โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ของต่างประเทศมาประจำและร่วมการตรวจสอบด้วย วิธีการนี้สามารถแก้ไขความบอบช้ำของผักและผลไม้จากการตรวจค้น การป้องกันโรคพืชผักไม่ให้แพร่กระจายไปตลาดต่างประเทศ และบรรจุภัณฑ์ก็คงอยู่ในสภาพเรียบร้อย และสามารถวางขายผู้บริโภคได้เลย มาตรการนี้ภาครัฐบาลโดยกระทรวงพาณิชย์ ควรรับผิดชอบด้านการเจรจาหาข้อตกลง

2. การขนส่ง

2.1 การรวมตัวผู้ส่งออกในรูปองค์การอิสระ เช่น สมาคมโดยใช้เครื่องบินเหมาเพื่อขนส่งผักและผลไม้ตามฤดูกาลในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก และให้เป็นศูนย์รวมการจัดตารางเที่ยวบินไปในแต่ละทวีป โดยรวมสินค้าผู้ส่งออกหลาย ๆ รายที่จะส่งไปในประเทศ

เดียวกัน ซึ่งสามารถช่วยลดต้นทุนค่าระวางลงและเนื้อที่ระวางขนส่งไม่เพียงพอในช่วงผลผลิตออกสู่ตลาดมาก อย่างไรก็ตามวิธีการนี้จะสัมฤทธิ์ผลได้ก็ต่อเมื่อผู้ส่งออกผักและผลไม้สดมีจำนวนมาก ราย ซึ่งในปัจจุบันผู้ส่งออกมีอยู่กระจัดกระจาย มีรายใหญ่เป็นจำนวนน้อย ส่วนผู้ส่งออกรายย่อยแม้รวมปริมาณการที่ส่งออกไปในตลาดแต่ละประเทศก็ยังมีจำนวนน้อย แต่เชื่อว่าถ้าตลาดผักและผลไม้สดพัฒนามากขึ้น วิธีการนี้มีเป็นไปได้ และจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่วงการส่งออกผักและผลไม้ได้อย่างมาก

2.2 ผู้ส่งออกควรรักษาห้องเย็นบรรจุผักและผลไม้สดมาผ่านพิธีการ เนื่องจากผักและผลไม้สดเน่าเสียได้ง่าย โดยเฉพาะในสภาวะอากาศร้อนและอบอ้าว

2.3 องค์การอุตสาหกรรมห้องเย็นร่วมมือกับกระทรวงคมนาคมทำการทดลองการขนส่งผักและผลไม้สดทางเรือ โดยใช้ระบบคอนเทนเนอร์ อุ่นภูมิต่ำ โดยทำการทดสอบขนส่งสินค้าจากจุดบรรจุไปยังประเทศต่าง ๆ ทั้งที่เป็นตลาดประจำและตลาดที่อยู่ห่างไกล พร้อมทั้งติดตามการตรวจสอบคุณภาพสินค้าประจำทาง แล้วนำผลที่ได้มาเผยแพร่ให้ผู้ส่งออกไทยทราบ และแจ้งผลที่ได้ให้กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมวิชาการเกษตรทราบเพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาทุกขั้นตอน

3. ด้านการผลิต

การเร่งวิจัยปรับปรุงและพัฒนาการผลิตเพื่อให้ได้คุณภาพและปริมาณที่เพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด วิจัยค้นคว้าการปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ ขยายพันธุ์ การปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว การจัดชั้นคุณภาพของผลไม้สด ซึ่งควรจะเริ่มตั้งแต่ระดับฟาร์มไปจนถึงระดับการส่งออก ทั้งนี้คุณภาพของผลไม้จะดีเพียงใดนั้นขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ทั้งในตัวผลไม้เอง ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว กรรมวิธีในการเก็บเกี่ยวรวมทั้งการปฏิบัติภายหลังการเก็บเกี่ยวด้วย อาทิเช่น อบไอน้ำ ความร้อน อบด้วยเคมี ฉาบซีผึ้ง หรือรมด้วยสารกัมมันตภาพรังสี การบรรจุภัณฑ์ การขนส่ง รวมถึงการปรับอุณหภูมิที่เหมาะสมให้สัมพันธ์กับการส่งออก

3.1 กำหนดชนิดสินค้าที่จะพัฒนาให้ทำการผลิตเพื่อการส่งออก โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มผลิตเพื่อการส่งออก และให้มีการจดทะเบียนเกษตรกรผู้ผลิตสินค้าในเขตส่งเสริม

เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการผลิต และการจำหน่ายผลผลิต โดยกรมส่งเสริมการเกษตร ประสานงานกับกรมพาณิชย์สัมพันธ์ และกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ ศึกษากำหนดชนิดและปริมาณ สินค้าที่จะส่งเสริมให้ทำการผลิตเพื่อการส่งออก รวมทั้งการค้นคว้าวิจัยการเก็บรักษา และให้ ผลผลิตออกสู่ตลาดก่อนฤดูกาลผลิตปกติ เช่น ระยะเวลาที่ยุโรปต้องการผักและผลไม้ไทยคือ ฤดูกาลระหว่างเดือน พฤศจิกายน ถึงเดือน พฤษภาคม

3.2 การกำจัดโรคและแมลงในพืชผักและผลไม้ แม้ว่าประเทศไทยจะมีด่าน ตรวจและกักกันพืชผลไม้ เมืองร้อน ก็ต้องได้รับการตรวจตราจากเจ้าหน้าที่ของกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ แล้วว่าปลอดจากโรคและแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืชผลของประเทศต่าง ๆ แต่กระนั้นก็ดียังไม่สามารถทำให้บางประเทศเกิดความมั่นใจได้ กรมส่งเสริมการเกษตรควร ความคุมดูแลการใช้ยาปราบศัตรูพืช เพื่อให้มีการสารพิษตกค้างน้อยที่สุด พร้อมทั้งเผยแพร่หรือจัด การอบรมให้เกษตรกรทราบซึ่งทางภาครัฐบาลก็มีการดำเนินงานไปบ้างแล้ว เช่น การทำหมัน แมลงวันผลไม้โดยการอาบรังสีแกมมา เพื่อไม่ให้แพร่พันธุ์ต่อไป

3.3 ศึกษาความต้องการและรสนิยมของตลาด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา ชนิดและพันธุ์ที่ต้องการ ส่งเสริมให้สำรวจวิจัยตลาดผู้ซื้อ เกี่ยวกับระบบและโครงสร้างการ ตลาด ความต้องการ ชนิด ปริมาณ คุณภาพ ฤดูกาลผลิต การจำหน่ายของประเทศต่าง ๆ ลู่ทาง การขยายตลาด กฎระเบียบการนำเข้า ฯลฯ และนำมาเผยแพร่ให้เกษตรกร ผู้ส่งออกและผู้ เกี่ยวข้องทราบ

3.4 ศึกษาและเผยแพร่เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกี่ยวกับ การปฏิบัติการก่อนและ หลังการผลิต การยืดอายุผักและผลไม้สด โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการ พลังงาน หรือสำนักงานพลังงานปรมาณู เพื่อให้บริการในด้านการอาบรังสี ถ้าจำเป็น พร้อมทั้ง กำหนดมาตรฐานผักและผลไม้สดเพื่อการส่งออกอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะเป็นการควบคุมคุณภาพ สินค้าส่งออก

3.5 การเผยแพร่ความรู้แก่เกษตรกร โดยหน่วยส่งเสริมการเกษตรให้ ความรู้แก่เกษตรกร กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในท้องถิ่นนั้นให้ตระหนักถึงผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนา การปลูกผลไม้สดเพื่อการส่งออก ป้องกันสารพิษตกค้างให้น้อยที่สุด แม้ว่าจะเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่า

ปกติ แต่จะขายได้ราคาดี โดยเฉพาะถ้าผักและผลไม้สดของไทยติดตลาดต่างประเทศ

3.6 การจัดการคุณภาพสินค้าที่ส่งออก ผู้ส่งออกควรให้ความสำคัญระมัดระวังการจัดการคุณภาพสินค้าที่ส่งออก การคัดเกรด คัดขนาดสินค้า มิใช่ส่งผลไม้ในลักษณะคละกันทำให้ได้ราคาไม่ดี ซึ่งถ้าผู้ส่งออกมีการจัดมาตรฐานคุณภาพสินค้าของตนจะทำให้ราคาสินค้าที่เกษตรกรและผู้ส่งออกได้รับสูงขึ้น และช่วยลดข้อเสียเปรียบของไทยในระบบการขายฝากลงได้ เพราะสามารถมีอำนาจการต่อรองมากขึ้น

4. การตลาด

4.1 การรณรงค์เพื่อการส่งเสริมการขาย กรมพาณิชย์สัมพันธ์ควรรับผิดชอบการโฆษณาเผยแพร่สินค้าผักและผลไม้สดของไทย นอกจากจะจัดทำเป็นโปสเตอร์สวยงามแล้ว ให้จัดทำเป็นภาพยนตร์ สไลด์ หรือเทปวิดีโอ ให้ความรู้เกี่ยวกับผักและผลไม้ไทยในเรื่องการเพาะปลูก การบำรุงรักษา วิธีการบริโภคหรือวิธีการปรุงอาหารโดยพิมพ์เป็นภาษาต่าง ๆ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และญี่ปุ่น การจัดแสดงสินค้าผักและผลไม้สดในต่างประเทศ ส่งเสริมการขายผลไม้ที่ทำอากาศยานโดยสารขากออก โดยบรรษัทที่ควรมิขนาดกระทัดรัดสวยงามพร้อมออกไปรับรองประกาศการปลอดศัตรูพืชจากกรมวิชาการเกษตรด้วย ส่งเสริมให้สายการบินเสริมอาหารผู้โดยสารโดยใช้ผักและผลไม้ไทย เพื่อเป็นการโฆษณาให้แพร่หลายทางหนึ่ง

4.2 การจัดฝึกอบรมและสัมมนา โดยกรมพาณิชย์สัมพันธ์เป็นแหล่งศูนย์กลางทางวิชาการ เป็นผู้ให้การฝึกอบรมผู้ส่งออกทางด้านการจัดการสินค้า (Handling) พร้อมกับจัดคณะผู้ส่งออกผู้ลงทุน ไปศึกษาดูงานในตลาดขายส่งสินค้านี้ในต่างประเทศที่มีกระบวนการพัฒนาทางตลาดเป็นอย่างดี พร้อมกับจัดทำภาพยนตร์นำมาฉายเผยแพร่ให้ผู้ส่งออกไทยต่อไป

กล่าวโดยสรุปแล้ว แม้ว่าประเทศไทยเป็นแหล่งปลูกผักและผลไม้สดซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก และแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยังมีปัญหาด้านการพัฒนาพันธุ์ การคัดขนาด การขนส่ง การจัดมาตรฐานสินค้าและการบรรษัท ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการส่งออกผักและผลไม้สดของไทย ดังนั้นทั้งผู้ส่งออก รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมิบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหการส่งออกผักและผลไม้สด เพื่อไม่ให้เสียลูกค้าให้กับคู่แข่ง และในขณะนี้ทางภาครัฐบาลได้ให้ความสนใจ โดยทำการวิจัยและค้นคว้า

พัฒนาพันธุ์ผักและผลไม้ และ เทคนิคการยืดอายุผักและผลไม้สดในระหว่างการขนส่ง อย่างไรก็ตาม ควรตระหนักถึงการพัฒนาระบบบรรจุภัณฑ์ การขนส่งและการส่งเสริมการขายควบคู่กันไปด้วย นอกจากนี้ฝ่ายเอกชนหรือผู้ส่งออกควรให้ความสำคัญในด้านการเลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรงและเหมาะสมกับการส่งออกผักและผลไม้ในระยะทางไกล เพื่อให้สินค้าถึงปลายทางในสภาพดีเป็นการสร้างชื่อเสียงและภาพพจน์ที่ดีต่อสินค้าผักและผลไม้สดของประเทศไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย